

Ruimte voor kunst

Laten we bij het begin beginnen: Ruimte. Eerst moet er ruimte zijn. Een plek waar nog niets is.

Eigenlijk is dat al kunst op zich. In *Boekman 118* schreef ik over de invulling van de zogenaamde publieke ruimte met als voorbeeld het Museumplein in Amsterdam. Daar bestaat (bij wie eigenlijk? De gemeente?) de behoefte om de ruimte zoveel mogelijk in te vullen met allerhande nering en vermaak. Mensen die in een stad wonen moeten veel. Als je op een terras zit moet je consumeren, als je een museum ingaat moet je kijken, als je naar het station gaat moet je de trein in!

Maar de lekkerste plekken in een stad zijn die waar je niets hoeft. Waar je kunt nadenken. Waar je tot rust komt en waar je de waan van de dag achter je laat. Jardin du Luxembourg in Parijs is zo'n plek, die ingericht is op niets doen. Luieren, hangen, lezen, bootje varen.

Stoeltjes groeperen

Een landschapsarchitect als Adriaan Geuze creëert ruimte tussen de commerciële ruimtes. In soberheid komt de mens tot leven, geeft zij invulling aan de ruimte. Als we af en toe stukjes van de openbare ruimte terugnemen, dan worden wij gelukkiger. Geef de grachten terug aan de wandelaars. Nu wordt het zicht op de grachten ontnomen door de rijen geparkeerde auto's. Wil je op een bankje aan de gracht zitten, dan zit je meestal ingeklemd tussen auto's en soms een laadpaal.

Architecten en stedenbouwkundigen spelen hierin een belangrijke rol, want openbare ruimte ontstaat niet zomaar. Hoe een stad eruitziet is het resultaat van ontelbare factoren, waarbij architecten op subtiele wijze de aanzet geven tot bewegingen in en gebruik van de stad door haar inwoners en bezoekers. Een simpele verhoging

op een plein met een paar treden trekt honderden mensen die in de zon gaan zitten, een flesje wijn opentrekken en genieten. In Jardin du Luxembourg staan de stoeltjes niet vast. Mensen gaan ermee aan de haal en groeperen de stoeltjes gedurende de dag in diverse patronen. Er zijn filmpjes van pleinen in New York waarbij dergelijke bewegingen kunst op zich zijn geworden.

De mooiste openbare ruimtes hebben bijna niets, aan de randen misschien een verhoging met trappen, waar je naar believen op kan zitten of hangen. Een fontein met een brede rand vol doet ook.

Kleine knipoogjes

Steeds meer mensen zijn opgebrand. Te veel prikkels. Tijd om stil te staan, of, laat ik het maar gewoon zeggen: te luieren, is er niet meer bij, terwijl de mens er van nature behoefte aan heeft. Juist dan ontstaat ruimte in je eigen hoofd (eigenlijk je persoonlijke vrije ruimte). Ook de kunstenaar moet de openbare ruimte respecteren. Wees vriendelijk tegenover deze ruimte en niet te dwingend. Verras de mensen, laat ze lachen door een kunstwerk, vergroot iets uit en laat ze de betrekkelijkheid van het leven ervaren. Met een knipoog. Subtiel.

Zoals een fontein (watergekletter geeft rust). Kijk naar Banksy's kleine knipoogjes naar het leven. Hennemans ijle silhouetten. De man met de hoed en de viool, een beeld dat ineens in Amsterdam stond en waarvan niemand wist van wie het was.

Jeff Koons die in Bilbao een 20 meter hoog beeld maakte van een puppy, maar geheel uit bloemen. Een gigantische spin van Bourgeois of een mobile van Calder.

Kunst in de openbare ruimte werkt pas goed als het zelf ook ruimte om zich heen heeft. Bij kunst in de stad denk ik ook aan gedichten op huizen. Je krijgt het gevoel dat je even stil mag staan bij een mooie zin die een gedicht je meegeeft in het voorbijlopen. Het haalt je weg uit de alledaagse besognes. Laat het vooral niet te zwaar op de hand zijn. We zijn al zo serieus. Een kunstwerk dat de werkelijkheid even belachelijk maakt. Iets uitvergroot of in een ander perspectief zet.

Ik was in Rouen in de kathedraal: daar ervaar je de imposante kracht van lege ruimte in dat gebouw. Opeens word je overvallen door de rust. En een verlangen naar een innerlijke stilte. Als kunst in de openbare ruimte dat kan doen, zoals een kerk of een museum dat kan, dan zou dat een geschenk aan de stad zijn. In de meeste musea lukt dat goed, maar laatst was ik bij de Rembrandt-tentoonstelling in het Rijksmuseum, waar het zo druk was dat ik in de tuin ben gaan zitten om op mijn laptop de afbeeldingen te bekijken.

In Japan bezocht ik een museum waar je je schoenen uit moest doen en telefoon moest inleveren. En niet mocht praten. Ik was er met mijn vrouw en kinderen.

We zagen daar Monet. Vier grote schilderijen. Op onze sokken. En we zwegen. Aangezien we zwegen konden we er niet meteen met elkaar over praten, wat eigenlijk veel beter is, want je krijgt tijd om het tot je te laten doordringen. Ik werd gedwongen om mijzelf te verhouden tot het werk, waardoor het nog steeds in mij zit. Als kunst in de openbare ruimte dat met ons kan doen, dan mag de hele stad van mij vol kunst. Paradox of niet. ●

Gijs Scholten van Aschat is voorzitter van de Akademie van Kunsten en is als acteur verbonden aan Toneelgroep Amsterdam. Hij speelde in talloze toneelstukken, films, televisieprogramma's en series